

Kirja-arvosteluita

Tutkittua tietoa luonnon vetovoimaisuudesta

Järviluoma, Jari (2006) *Turistin luonto: tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa*. Acta Universitas Lapponiensis 96, Rovaniemi. 214 s.

Riikka Puhakka

Joensuun yliopisto / Maantieteen oppiaineryhmä

Luonnon matkailullista vetovoimaisuutta pidetään usein itsestäänselvyyttenä, mutta kotimaisissa matkailututkimuksissa aihetta on tarkasteltu suhteellisen vähän. Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekuntaan väitelleen Jari Järviluoman tutkimus pyrkii syventämään käsitystä luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä. Järviluoma etsii vastauksia kuuteen täsmällisempään tutkimuskysymykseensä tulkitsemalla aiempia tutkimustuloksia sekä analysoimalla neljästä Lapin matkailukeskuksesta kerättyä empiiristä aineistoa. Työn aihe ja kohde ovat varsin kiinnostavia ja ajankohtaisia, sillä luontomatkailla pidetään yhtenä nopeimmin kasvavista matkailun muodoista ja Lapin matkailukeskuksia pyritään kehittämään yhä suurempia matkailijamääriä houkutteleviksi kohteiksi.

Väitöskirjan rakenne noudattaa totuttua kaavaa: tutkimuskysymysten ja muiden työn lähtökohtien esittelyä seuraa teoreettinen osuus, empiirinen osuus ja lopuksi johtopäätökset. Tutkimuksen käsitteellistä ja teoreettista viitekehystä esittelevä osuus on laajahko ja moniulotteinen. Se alkaa aihepiirin käsitteellisellä tarkastelulla: ensin analysoidaan vapaa-ajan, virkistäytymisen ja matkailun käsitteitä ja sitten ympäristön, luonnon ja luontomatkaillen termejä sekä niiden keskinäisiä suhteita. Järviluoma määrittelee luontomatkaillen laveasti painottamalla vain yksittäisen matkailijan kohdevalinnan syitä: luontomatkaillussa jotkin kohdealueen luonnonelementit toimivat tärkeimpinä matkailun veto-

voimatekijöinä. Oleellista ei siten ole, onko kohdealue luonteeltaan pääasiassa luonnontilaista vai kulttuurivaikutteista ympäristöä. Käsitteiden määrittelyn jälkeen työssä esitellään jäsennys matkailun ja luonnon välisten suhteiden tutkimuskentästä, joka koostuu kolmesta näkökulmasta: luonto matkailun vetoimatekijänä, luontoon kohdistuvat fyysiset ympäristövaikutukset ja luonnon käytön intressiryhmät. Erilaisia ulottuvuuksia jäsentämällä Järviluoma asemoi oman tutkimuksensa sekä esittelee muita matkailun ja luonnon vuorovaikutusta koskevia tutkimuskysymyksiä, joita Suomessakin on tarkasteltu erityisesti 1990-luvulta lähtien.

Seuraavissa luvuissa tulkitaan tutkimusaihetta teoreettisesti kahdesta varsin erityyppisestä näkökulmasta: luonnon matkailullinen vetovoimaisuus kytketään sekä matkailun vetovoimatekijöiden tutkimustraditioon että ihmisen luontosuhdetta koskevaan keskusteluun. Jälkimmäistä näkökulmaa hyödynnetään pohdittaessa, miksi luonto kiinnostaa matkailijoita: onko kiinnostus luontoon myötäsyntyinen ja geneettisesti periytyvä ominaisuus, opittu ja kulttuurisidonnainen asennoitumistapa vai näitä molempia? Järviluoma uskoo ihmisen luontosuhteen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen edellyttävän sekä evolutiivista että kulttuurista lähestymistavan huomioonottamista. Tämä monitieteinen ihmisen luontosuhdetta koskeva keskustelu pyritään työssä yhdistämään matkailututkimuksen piirissä tehtyyn vetovoimatekijöiden ja matkakohteen valinnan syiden käsitteellistämiseen. Samalla tuodaan uudenlaisia näkökulmia luontomatkailevan tutkimukseen.

Kahden erilaisen teoreettisen lähtökohdan yhdistäminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista, minkä Järviluoma myöntää itsekkin. Tutkimuksesta käy selvästi ilmi, että sen tekemisen haasteet ovat koskeneet ennen kaikkea teoreettisen viitekehyksen muodostamista. Tutkimuksen sijoittaminen tieteenalojen kenttäänkään ei ole sujunut ongelmitta. Järviluoma luonnehtii aihettaan monitieteiseksi mutta pohdiskelun jälkeen sijoittaa työnsä lopulta (matkailu)maantieteen tieteenalaan, joka yhdistää sekä matkailun vetovoimatekijöiden että ihmisen luontosuhteen teemoja. Tutkimuksen suurimmat puutteet liittyvät teoreettiseen osuuteen, joka jää hieman hajanaiseksi kokoelmaksi erilaisia näkökulmia aiheeseen. Joiltakin osin empiirisen analyysin kytkeytyminen käsitteelliseen ja teoreettiseen tarkasteluun on löyhää. Hajanaisuus johtuu osittain siitä, että Järviluoma on koonnut väitöskirjaansa suomalaisten matkailututkijoiden symposiumien kokoomateoksissa julkaistuja artikkeleitaan, joita on paikoitellen muokattu uudelleen. Yhtenäisemmin ja tiiviimmin jäsentyneessä tutkimuksessa esimerkiksi vapaa-ajan, virkistäytymisen ja matkailun määritelmien analysointi ei kenties olisi ollut tarpeellista. Järviluoma pyrkii rakentamaan työstä selkeämmän kokonaisuuden kattamalla kuudella tutkimuskysymyksellään tarkastelemaan teemat ja tekemällä lopuksi päätelmiä jokaisesta kysymyksestä.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu Levin, Pallaksen, Pyhän ja Luoston matkailukeskuksissa kevät- ja ruskaseisonkeina vuosina 1997 ja 1998 tehdyistä matkailijakyselyistä. Tulosten perusteella luonnon hiljaisuus ja rauha, kauniit maisemat ja luonto yleensäkin ovat eräitä tärkeimpiä matkailijoiden kohdevalintoihin vaikuttavia vetovoimatekijöitä. Luontoon liittyvien tekijöiden tärkeys korostuu Pallaksen matkailukeskuksessa, joka sijaitsee kokonaisuudessaan Pallas-Yllästunturin kansallispuiston sisällä. Varsinkin naiset ja vanhemmat ikäluokat painottavat luonnon merkitystä kohdevalinnan syynä. Tutkimuksessa pohditaan, johtuuko ikävaihtelu henkilön elämänvaiheen myötä muuttuvista kiinnostuksen kohteista vai sukupolvien välisistä eroista. Luontomatkailuelinkeinon kehitysnäkymien kannalta kysymys on hyvin keskeinen, mutta aineistonsa perusteella Järviluoma pystyy vain spekuloidaan ikävaihtelun syitä. Lisäksi työssä analysoidaan tarkemmin muutaman suosituksen ulkoiluaktiviteetin harrastamisen motiiveja. Tulosten mukaan hiihdossa ja vaeltamisessa korostuvat luonnon merkitykset havainto- ja elämysympäristönä sekä itseisarvona. Sen sijaan laskettelun ja moottorikelkkailun motiivit liittyvät enemmän harrastukseen itseensä, ja niissä painottuu luonnonympäristön merkitys aktiviteetin välttämättömänä puitteena. Kiinnostuksen kohteet luonnossa vaihtelevat siten virkistysmuodon mukaan. Tutkimuksessa tarkastellaan pääasiassa kyselyvastausten keskiarvoja, mutta kiinnostavaa olisi ollut myös tieto erilaisista matkailijatyypeistä.

Tutkimuksesta ilmenee, että se on laadittu pitkähköän ajan kuluessa ja se on lopultakin haluttu viimeistellä väitöskirjaksi. Työn empiirinen aineisto on kerätty jo lähes vuosikymmen sitten, ja suuri osa käytetystä lähdekirjallisuudesta on julkaistu ennen 1990-luvun puoliväliä. Tällä vuosikymmenellä julkaistua kirjallisuutta, erityisesti kansainvälisiä tutkimuksia, on hyödynnetty verrattain vähän. Tätä voidaan pitää työn heikkoutena - varsinkin kun luontomatkailun tutkimus on huomattavasti lisääntynyt 1990-luvulta alkaen. Puutteista huolimatta lähde-luettelo on laaja, ja etenkin kotimaisiin matkailututkimuksiin on viitattu kattavasti. Järviluoma tuo tutkimuksessaan kiitettävästi esille työn lähtökohtia, eri vaiheita ja ongelmia. Hän tiedostaa itsekin työn puutteita ja pyrkii perustelemaan tekemiään valintoja.

Luonnon matkailulliseen vetovoimaisuuteen syventyvän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää luontomatkailun suunnittelussa ja kehittämisessä. Esimerkiksi eri ulkoiluaktiviteettien motiivien jäsentäminen antaa aineksia aktiviteettien välisten ristiriitojen ratkaisemiseen, mikä on ajankohtainen kysymys luontomatkailun kasvaessa. Järviluoman teos sopiikin aihepiirinsä ja selkeän kirjoitustyyhinsä ansiosta luettavaksi paitsi tutkijoille, myös matkailun kehittäjille, yrittäjille ja päätöksentekijöille sekä muille ihmisen luontosuhteesta kiinnostuneille.